

Academische Werkplaats Public Health Noordelijk Zuid-Holland

www.awpnzh.nl

Werkplan themagroep OGGZ, 2008-2009

Inleiding

Doelstelling van de academische werkplaats Noordelijk Zuid-Holland (AWP-ZHN) is het structureel versterken en verankeren van vraaggestuurde onderzoeksactiviteiten op het gebied van de publieke gezondheid. Dit moet leiden tot betere samenwerking tussen praktijk, beleid, onderzoek en onderwijs. De AWP-NZH heeft vijf partners: Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC), GGD Den Haag, GGD Zuid-Holland West, GGD Hollands Midden en TNO Kwaliteit van Leven. De samenwerking bestaat sinds 1 september 2005 en is voor 5 jaar aangegaan. Na afloop van deze periode is de intentie om de samenwerking voor onbepaalde tijd voort te zetten. De AWP-NZH heeft vijf speerpunten gekozen binnen het werkgebied van de publieke gezondheidszorg: gezondheidbevordering ouderen, jeugd, infectieziekte bestrijding, Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ) en onderwijsvoorzieningen. De AWP-NZH wordt geleid door een stuurgroep die is samengesteld uit vertegenwoordigers van de betrokken instellingen. Speerpunten worden nader uitgewerkt in themagroepen. In dit werkplan worden de doelstellingen en activiteiten van de themagroep OGGZ beschreven voor de periode 2008-2009.

Doelstellingen

De themagroep OGGZ heeft twee doelstellingen:

1. Binnen het werkveld van de OGGZ identificeren en ontwikkelen van praktijkgerelateerde onderzoeksvragen, die in potentie geschikt zijn voor kwalitatief hoogwaardig en subsidieabel wetenschappelijk onderzoek. De themagroep is een 'broedplaats' voor nieuwe onderzoeksvorstellen die praktijk, beleid en onderzoek nader tot elkaar kunnen brengen. Onderzoeksstages van studenten kunnen dit doel ondersteunen.
2. Versterken van het 'evidence-based' handelen in de praktijk. Dit kan in de vorm van onderzoeksvorstellen, maar ook in de vorm van het ontwikkelen van scholings of implementatieprogramma's.

Samenstelling

De themagroep is samengesteld uit een themagroep coördinator, een afgevaardigde uit de stuurgroep AWP-ZHN, medewerkers van de AWP-partners en vertegenwoordigers van voor het thema essentiële organisaties. Per 1 juli 2008 is de themagroep als volgt samengesteld:

- Bert van Hemert, psychiater en epidemioloog LUMC en Parnassia Bavo Groep (voorzitter)
- Hanneke Tielen, epidemioloog GGD Hollands Midden (secretaris)
- Paula Bezemer, hoofd OGGZ, GGD Den Haag
- Willem Beaumont, arts M&G, GGD Den Haag
- Judith Bierens, hoofd GB, GGD Hollands Midden
- Kioe Bing Yap, arts M&G, GGD Zuid-Holland West
- Ron Laport, directeur zorginnovatie Rivierduinen
- Barend Middelkoop, hoogleraar Public Health LUMC (vertegenwoordiger stuurgroep AWP-NZH)

De intentie is om deze groep in de komende periode op geleide van de activiteiten uit te breiden met vertegenwoordigers van organisaties die voor het thema een essentiële bijdrage kunnen leveren zoals de GGZ, de verslavingszorg en de maatschappelijke opvang. Hierbij moet opgemerkt worden dat de OGGZ zich mede kenmerkt door het gegeven dat rond een enkele cliënt of patiënt vele instellingen betrokken kunnen zijn. Naast reeds genoemde organisatie moet gedacht worden aan politie, justitiële diensten, maatschappelijk werk, woningbouwverenigingen, thuiszorg, centrum voor jeugd en gezondheid, zorg voor verstandelijk gehandicapten, schuldhulpverlening, instellingen voor arbeidsrehabilitatie of dagopvang, cliëntenorganisaties, etc. De themagroep zal zich in haar samenstelling moeten beperken tot essentiële ketenpartners. Kansrijke onderwerpen worden nader uitgewerkt in werkgroepen en projectgroepen. Relevante partners worden op geleide van het onderwerp uitgenodigd hier in te participeren.

Het werkgebied van de OGGZ

De OGGZ is het onderdeel van de openbare gezondheidszorg dat zich richt op de geestelijke gezondheid. In hoofdlijnen gaat het om activiteiten op het gebied van de geestelijke volksgezondheid, die niet worden uitgevoerd op geleide van een vrijwillige, individuele hulpvraag. De OGGZ is een wettelijke taak die tot 1 januari 2007 was verankerd in de wet collectieve preventie volksgezondheid (WCPV). Op 1 januari 2007 zijn de belangrijkste elementen van de OGGZ uit de WCPV overgebracht naar de Wet Maatschappelijke Ondersteuning

(WMO; prestatieveld 8). Een beschrijving van de prestatievelden van de WMO is te vinden op de website www.invoeringwmo.nl. Voor het prestatieveld OGGZ worden vier taken omschreven:

- 1) het signaleren en bestrijden van risicofactoren op het gebied van de openbare geestelijke gezondheidszorg. Deze taak ligt mede op het terrein van de collectieve preventie.
- 2) het functioneren als meldpunt voor signalen van crisis of dreiging van crisis bij kwetsbare personen en risicogroepen
- 3) het bereiken en begeleiden van kwetsbare personen en risicogroepen
- 4) het tot stand brengen van afspraken tussen betrokken organisaties over de uitvoering van de OGGZ

De doelgroep waar het prestatieveld zich op richt laat zich niet eenduidig omschrijven. Het gaat om een zeer heterogene groep van sociaal kwetsbare mensen die¹:

- A. niet of niet voldoende in staat zijn om in de eigen bestaansvoorwaarden te voorzien (dak boven het hoofd, voedsel, inkomen, sociale contacten, zelfverzorging);
- B. meervoudige problematiek hebben, waaronder bijvoorbeeld sociaal isolement, verwaarlozing van eigen lichamelijke functioneren en dat van eventuele kinderen, problemen met (huiselijk) geweld, vervuiling van woonruimte en of van woonomgeving, overlastgevend gedrag, gebrek aan vaste of stabiele woonruimte, schulden, psychische problemen en verslavingsproblemen;
- C. vanuit het perspectief van professionele hulpverleners niet de zorg krijgen die zij nodig hebben om zich in de samenleving te handhaven, én;
- D. geen hulpvraag stellen waar de reguliere hulpverlening een antwoord op heeft. Familie, burens en omstanders vragen meestal om hulp, waardoor vaak sprake is van ongevraagde bemoeienis of hulpverlening.

Het werkgebied van de OGGZ is de laatste jaren sterk in ontwikkeling. Met de invoering van de WMO komt er een herschikking van financiële middelen, waarmee de regierol van de lokale gemeenten aanzienlijk wordt versterkt. De nieuwe verhoudingen bieden goede mogelijkheden om te komen tot een betere samenwerking en onderlinge afstemming van lokale partijen. Het is een uitdaging om de lokale regierol op een doelmatige en constructieve manier in te vullen. De AWP biedt goede mogelijkheden om deze uitdaging met onderzoeksinitiatieven en vormen van evidence-based werken te ondersteunen.

¹ Handreiking OGGZ in de WMO, J. Wolf, november 2006

Werkwijze

De themagroep komt circa 6 keer per jaar bijeen. De themagroep zoekt naar onderwerpen die zich lenen voor wetenschappelijk onderzoek of ondersteuning van evidence-based werken. De themagroepleden fungeren op de verschillende locaties als laagdrempelige contactpersonen voor de themagroep. Zij zoeken actief naar probleemstellingen in het werkveld die met empirisch wetenschappelijk onderzoek verder tot ontwikkeling kunnen worden gebracht. Het kan gaan om onderwerpen voor promotieonderzoek, maar ook om onderwerpen die in een studentenstage kunnen worden uitgewerkt.

Onder de themagroep worden werkgroepen gevormd die concrete onderwerpen verder uitwerken. Een onderwerp kan voortkomen uit een vraag vanuit het werkveld of op initiatief van de themagroep. Onderwerpen moeten aansluiten bij het prestatieveld OGGZ, zoals hierboven omschreven. Bij de prioritering van onderwerpen worden omvang van het probleem, ernst van de sociale achterstand en mogelijkheden om tot een verbetering te komen afgewogen (*omvang x achterstand x perspectief*).

Op voorstel van de themagroepvoorzitter worden onderwerpen voor onderzoeksaanvragen of interventies tot verbetering van het 'evidence-based' werken, waarvan participatie van de AWP gewenst is, in de stuurgroep getoetst en vastgesteld. Rond concrete projecten worden projectgroepen geformeerd die belast worden met de feitelijke voorbereiding en uitvoering.

De themagroep organiseert vier maal per jaar een lezing en een discussieforum met een vooraanstaande spreker uit het werkveld van de OGGZ. Voor de lezingen wordt accreditatie gezocht bij de relevante beroepsverenigingen.

De werkzaamheden van de themagroep worden gestructureerd in een werkplan dat jaarlijks wordt opgesteld. In het werkplan wordt gerapporteerd over de voortgang in het voorgaande jaar en over de plannen voor het komende jaar. Het werkplan wordt vastgesteld door de stuurgroep en opgenomen in het jaarverslag van de AWP-NZH.

Communicatie

De AWP- NZH heeft een algemeen communicatieplan. De themagroep OGGZ sluit daar bij aan. De website van de AWP-NZH (www.awpnzh.nl) is het belangrijkste communicatiemedium. Het werkplan van de themagroep wordt verspreid binnen de participerende instellingen, met een actieve uitnodiging om feedback te geven.

Activiteiten 2008-2009

Het is het voornemen van de themagroep om in het komende jaar drie onderwerpen in werkgroepen nader uit te werken: visieontwikkeling, signalering / monitoring en toeleiding. De werkgroepen brengen het onderwerp in kaart en zoeken naar concrete mogelijkheden voor toegepast wetenschappelijk onderzoek. Werkgroepen zoeken actief samenwerking met ketenpartners en met relevante nationale organisaties.

1. Visieontwikkeling

In de afgelopen jaren heeft de OGGZ een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Vanuit politiek en beleid zijn er veel initiatieven geweest om de zorg voor sociaal kwetsbare groepen te versterken. De overheveling van de OGGZ van de WCPV naar de WMO en daarmee de versterking van de regierol van de gemeenten is daarvan een concreet voorbeeld. Het is nu aan het werkveld om de nieuwe mogelijkheden te benutten en de verwachtingen waar te maken. Dit vraagt om een inhoudelijke visie op de aanpak van de problematiek. Op de werkvloer is reeds veel praktisch kennis in de organisatie verankerd. Deze kennis is vaak in de praktijk gegroeid en niet zozeer gebaseerd op empirische evidentie. Door het ontwikkelen van een inhoudelijke visie op de OGGZ ontstaan naar verwachting goede mogelijkheden voor de ontwikkeling van evidence-based practices.

Landelijk zijn meerdere belangenorganisaties reeds bezig om beleidsvoornemens te vertalen naar de praktijk. De werkgroep neemt deze ontwikkelingen mee bij het formuleren van een inhoudelijke visie op het werkveld van de OGGZ.

2. Epidemiologie: signaleren en monitoren

Kenmerkend voor de problematiek van de OGGZ is dat het zich grotendeels afspeelt buiten het zicht van de zorginstellingen. Om effectief te kunnen opereren is het een essentiële voorwaarde dat de problematiek systematisch in beeld wordt gebracht. Dit is van belang voor het signaleren van risicogroepen en kwetsbare individuen, maar ook voor het monitoren van de resultaten van beleid. De functie signalering en monitoring heeft landelijk veel aandacht en er zijn meerdere lokale initiatieven rond meldpunten, signaleringsoverleg, clientenvolgsystemen en de ontwikkeling van een OGGZ-monitor. Deze ontwikkelingen bieden zeer goede aanknopingspunten voor een versterking van het epidemiologisch onderzoek in de OGGZ. De AWP-NZH kan hier een stimulerende rol spelen in het ondersteunen van het wetenschappelijk onderzoek. Er zijn goede mogelijkheden om aansluiting te zoeken bij landelijke initiatieven.

Bij GGD Hollands Midden wordt onderzoek gedaan naar de zorgbehoefte van langdurig zorgafhankelijken in het werkgebied Zuid-Holland Noord. De AWP-NZH kan dit onderzoek ondersteunen met advies en studentenstages. Het protocol van het onderzoek is in hier bijlage toegevoegd.

3. Toeleiding

Na de signalering van zorgwekkende problematiek is de toeleiding naar de geëigende zorginstellingen een belangrijk sluitstuk van de OGGZ. Adequate toewijzing vergt een sterke sociale kaart, heldere afspraken over verantwoordelijkheden en een uitgewerkte methodiek van bemoeizorg die de verbinding ook daadwerkelijk tot stand kan brengen.

In Den Haag en Leiden wordt gewerkt met een systematisch benadering van de bemoeizorg (doorbraakproject Trimbos, Critical Time Intervention), die model kan staan voor een praktijk van evidence based werken. In samenwerking met de academische werkplaats in Nijmegen (prof. dr Judith Wolf) wordt een subsidieaanvraag voorbereid voor een gerandomiseerd onderzoek in de laagdrempelige maatschappelijke opvang.

Daar waar het vangnet of de bemoeizorg tegen beperkingen van de instellingen aanlopen zouden signalen afgegeven moeten worden naar het bestuurlijke niveau om de afstemming te verbeteren. Een systematisch proces van zorgvernieuwing / verbetering kan bijdragen aan het verder versterken van de regiefunctie van de gemeenten. Hier liggen wellicht mogelijkheden voor organisatie c.q. management gerelateerd onderzoek.

Samenwerking

In de voorgaande tekst is op meerdere plaatsen aangegeven dat samenwerking voor de OGGZ een centraal thema is. Het gaat dan om de directe samenwerking met ketenpartners die een aandeel moeten hebben in de zorg die geleverd of georganiseerd moet worden, maar ook om samenwerking met landelijke partners die met soortgelijke ontwikkelingen te maken hebben. De OGGZ is niet gebaat bij onderlinge concurrentie. De themagroep streeft ernaar om bij haar activiteiten actief verbinding te zoeken met de lokale en nationale ontwikkelingen.

Bijlage projecten

Lopende projecten

- Langdurig zorgafhankelijken in Zuid-Holland Noord. H. Tielen, GGD Hollands Midden
- Implementatie en effectiviteit van Critical Time Intervention. A.M.van Hemert, Parnassia Bavo Groep

In voorbereiding

- Kwaliteit, professionaliteit en effectiviteit in de maatschappelijke opvang: over de implementatie, toetsing en borging van interventies en ondersteuningsstructuren. J Wolf, AWP Nijmegen